

Яблокова О.І.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПОСТАНОВОЧНИЙ ДОГОВІР ЯК ВИД АВТОРСЬКОГО ДОГОВОРУ

У статті розглядаються питання, що стосуються визначення правової природи постановочного договору. Ні в Цивільному кодексі України, ні в Законі України «Про авторське право й суміжні права» немає визначення постановочного договору. У юридичній літературі мають місце окремі теоретичні підходи до встановлення сутності вказаного виду договору. Звертається увага, що постановочний договір є видом авторського договору. Цьому виду договору властиві загальні ознаки авторського договору, а також ознаки, характерні тільки для постановочного договору. Зазначено, що основною особливістю постановочного договору є його предмет, тобто ті правомочності, які передаються від творця твору до користувача. Таким правом є «публічне виконання». Установлено, що Закон України «Про авторське право й суміжні права» визначає, що публічне виконання – подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час. У статті вказується, що публічне виконання реалізується за допомогою постановки. Крім того, у нашій роботі досліджується питання про кількість глядачів, за якої не буде вважатися, що здійснення права публічного виконання твору відбувається з порушеннями.

У статті було розглянуто питання про подібність правової природи постановочного договору і видавничого договору. Було встановлено, що обидва види авторського договору можна класифікувати за ознакою завершеності твору або необхідності його створити. Іншими словами, і постановочний договір, і видавничий договір можуть бути договором замовлення і договором на готовий твір.

Визначено, що постановочний договір укладається як оприлюднений або неоприлюднений твір. Це зумовлено тим, що видовищна організація зобов'язана укласти авторський договір з автором твору незалежно від того, був він оприлюднений чи ні.

Ключові слова: авторський договір, постановочний договір, твір, публічне виконання, постановка.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження питань, пов'язаних з визначенням правової природи постановочного договору як виду авторського договору, полягає в тому, що відсутнє легальне визначення цього виду договору. Крім того, під час укладання постановочних договорів можуть виникати проблеми, що стосуються тих або інших умов договору, пов'язані з неправильним розумінням самого терміну «право публічного виконання».

Метою статті є розгляд особливостей постановочного договору, аналіз предмета даного виду договору – права публічного виконання.

Теоретичною основою статті стали роботи вчених-цивілістів Б.С. Антимонова, К.А. Флейшиц,

С.А. Баришева, Н.Л. Зільберштейна В.І. Корецкого й інших.

Виклад основного матеріалу. Легального визначення постановочного договору ні в Цивільному кодексі України, ні в Законі України «Про авторське право й суміжні права» немає. Однак у юридичній літературі визначення постановочного договору має місце. Б.С. Антимонов, К.А. Флейшиц дали наступне визначення розглянутого договору: «постановочний договір – це договір, за яким автор зобов'язується передати або створити й передати видовищному підприємству свій драматичний, музично-драматичний, музичний, пантомімний або хореографічний твір, а видовищне підприємство зобов'язується здійснити в певний

строк постановку й публічне виконання цього твору й сплатити авторові винагороду [2, с. 211]. В.І. Корецький пише, що «постановочним називається такий договір, за яким автор і видовищне підприємство з метою організації використання неопублікованого й невиданого твору, що сприяє розвитку <...> культури і реалізації авторських прав, взаємно зобов'язуються: перший – передати право на відтворення створеного або підлягаючого створенню твору, а другий – здійснити в обумовлений строк за участі автора постановку й публічне виконання твору, сплативши гонорар» [6, с. 216–217]. Відрізняє ці два визначення постановочного договору те, що автори Б.С. Антимонов, К.А. Флейшиц розглядають як предмет договору твір, а В.І. Корецький указує, що предметом є право автора. При цьому поєднує ці визначення те, що постановка й публічне виконання розглядаються як спосіб використання подібних творів. Звернемо увагу на те, що постановка й публічне виконання виділяються вченими як самостійні дії.

Н.Л. Зільберштейн у своїй роботі, присвяченій авторському праву на музичний твір, указує, що «за постановочним договором автор надає видовищному підприємству або установі право привселюдно виконувати свій твір, а ця інша сторона (її називають «постановник») зобов'язується здійснити публічне виконання в певний строк і виплатити авторові одноразову винагороду» [5, с. 48]. У юридичній літературі постановочний договір визначається так: «постановочний договір – це договір, по якому автор або інший суб'єкт авторського права передає користувачеві право на публічне виконання драматичного, музично-драматичного або іншого подібного твору для постановки його на сцені, а користувач твору зобов'язується здійснити постановку твору й виплатити авторові передбачену договором винагороду» [3, с. 70]. По-перше, відповідно до даного підходу до визначення постановочного договору предметом договору виступає право на публічне виконання, по-друге, способом здійснення права на публічне виконання є постановка.

Для правильного розуміння питання, пов'язаного з визначенням постановочного договору, вважаємо необхідно установити значення словосполучення «публічне виконання» і слова «постановка».

Згідно з Законом України «Про авторське право й суміжні права» публічне виконання – подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому

виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час. Як бачимо, дане визначення публічного виконання стосується не тільки об'єктів авторського права, але й суміжних прав. Закон установлює, що публічне виконання – це майнове право, що належить суб'єктам авторського права. І дане право може бути передано автором особі, що і доведе створений твір до широкого кола. Об'єктом даного майнового права є твір.

Слово (термін) «постановка» не визначається ні Цивільним кодексом України, ні Законом України «Про авторське право й суміжні права». Скористаємося трактуванням цього слова, що дається в тлумачному словнику. Тлумачний словник розкриває значення слова «постановка» через слово «ставити». У словнику вказується, що ставити (поставити) можна спектакль, п'єсу. Отже, реалізувати майнове право на публічне виконання можливо за допомогою постановки створеного автором твору у формі драматичного, музично-драматичного, музичного, хореографічного спектаклю. Крім того, у юридичній літературі під постановкою мається на увазі «вибір засобів для того, щоб показати публіці й зробити для неї доступними з усіма нюансами думки й почуття автора» [4, с. 45]. Іншими словами, постановку необхідно розглядати як спосіб реалізації права.

У закордонній літературі даний вид авторського договору визначається в такий спосіб: «договір про публічний показ або публічне виконання – це договір, у чинність якого автор літературного, драматичного, музичного, музично-драматичного, хореографічного твору або пантоміми або його правонаступник уповноважують фізичну або юридичну особу (звичайно іменованого антрепренером або організатором спектаклю), а вона зобов'язується забезпечити публічний показ або публічне виконання всього або частини вищезгаданого твору й виплатити іншій стороні пропорційну винагороду із сум, що надійшли від продажу квитків, еквівалентної суми або винагороди у вигляді фіксованої суми» [7, с. 272]. Дане визначення як предмет договору розглядає твір, що передається для подальшого публічного виконання. У запропонованому визначенні автор указує на вид творів – літературні, драматичні, музичні й тощо.

Важливою ознакою розглянутого договору є вказівка на ту кількість глядачів, що не буде свідчити про порушення права публічного виконання твору. Закон України «Про авторське право й суміжні права» чітко встановлює, що буде вважатися привселюдно виконаним твір у місцях, де присутні або можуть бути присутніми особи, які не належать до кола родини або близьких знайомих цієї родини, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці й в один і той же час або в різних місцях і в різний час. Як бачимо, головним є той факт, що не буде вважатися здійсненням права на публічне виконання, якщо коло глядачів складається із числа родичів і близьких знайомих. У цьому разі виникає питання, як поводитись з тематичними спектаклями, як драматичними, так і музично-драматичними (опера), хореографічними (балет), які були поставлені в приватних театрах для обмеженого кола осіб, у тому числі родичів друзів. Яскравим прикладом таких спектаклів були спектаклі, поставлені у приватній опері С. Мамонтова. Відомо, що спектаклі в його театрах не можна розглядати аматорськими, оскільки вони були поставлені на найвищому художньому рівні. Заголовні ролі в музично-драматичних спектаклях його театру виконували Ф. Шаляпін, Н. Забілий. Декорації для спектаклів виконували М. Врубель, В. Васнецов, В. Серов. Директорами були М.М. Іполитов-Іванов, З.В. Рахманінов. У репертуарі театру були опери – «Іван Сусанін» (1885), «Русалка» (1885), «Рогнеда» (1896), «Демон» (1896), «Князь Ігор» (1896), «Моцарт і Сальєри» (1898), «Юдифь» (1898); «Ася» Іполитова-Іванова (1900), «Купець Калашников» Рубинштейна (1901), «Руслан і Людмила» (1902); «Сказання про град Великий Китеж й тихе озеро Светояр» Василенко (1903) тощо. Таким чином, можна зробити висновок про те, що не все варто прив'язувати до реалізації права – публічне виконання присутність на тім або іншому поданні числа осіб, що перевищує коло родини й близьким знайомих. Насамперед необхідно встановити чи буде це подання (опера, балет, драматичний спектакль і так далі) відповідати ознакам твору як об'єкта авторського права, тобто бути творчим і мати певну форму.

Крім того, думаємо, що коло осіб, для яких виконувався сценічний твір, не має значення. Це пояснюється тим, що зазвичай для публічного виконання завжди потрібне певне місце, у якому є і сцена, і зал для глядачів. А це вже припускає присутність великого кола глядачів. Якщо ж сценічний твір виконується перед членами родини, то

в цьому разі самі автори й виконавець розуміють, що публічного виконання немає, а є так званий «прогін» з метою почути думку близьких людей. Тому в сторін постановочного договору є чітке розуміння того, за яких обставин буде мати місце реалізація права – публічне виконання, а за яких зазначене право не здійснюється. Не думаємо, що антерпренер буде укладати постановочний договір з автором твору, свідомо знаючи, що виконуватися цей твір буде в колі членів родини. Насамперед такий договір не буде укладений, тому що за таких обставин неможливо досягти матеріальної вигоди, що суперечить діяльності влаштовувачів тих або інших видовищних вистав.

У юридичній літературі звертається увага на подібності постановочного договору з видавничим договором. Їх поєднує те, що як видавничий договір, так і постановочний договір можуть бути укладені вже на готовий твір і на твір, що буде створений пізніше (договір замовлення). При цьому варто звернути увагу, що постановочний договір (сценічний договір замовлення) укладається для подальшого публічного виконання. Договір сценічного замовлення припускає, що автор спеціально виготовляє твір для передачі права на нього видовищному підприємству, а постановник зобов'язується здійснити постановку твору, що буде в чинність такого договору створено. Договір сценічного замовлення може бути укладений також із приводу лібрето, що у з'єднанні з музикою складе твір, якій підлягає публічному виконанню.

У роботах, присвячених постановочному договору, визначається, що відносно вже виданих творів такий договір не може бути укладений. Із приводу виданого твору будь-яке видовищне підприємство й без договору користується правом здійснити постановку. Так, у радянський період у п. 12. п. 13 Типового постановочного договору на створення драматичного твору постановочний договір має своїм предметом тільки неопубліковані сценічні твори. Договір у цьому разі укладався між автором і театральним-видовищним організацією, якій передавалося право на першу постановку твору. Після прем'єри, а також оприлюднення сценічного твору іншим способом, право на публічне виконання здобували будь-які зацікавлені особи, які повинні були лише виплачувати автору збори від відповідного використання твору. Також, хоча п. 13 Типового постановочного договору на створення драматичного твору й передбачав можливість укладання автором договорів з іншими театрами після оприлюд-

нення свого твору, дані договори були позбавлені майнового змісту й могли укладатися для охорони особистих немайнових прав автора, тому що автор був позбавлений права одержувати винагороду за використання свого твору, крім установлених законом зборів від постановки твору іншими видовищними установами.

Вчені-цивілісти думають, що подібний підхід застарів. Зокрема, А.П. Сергєєв указує, що «у цей час постановочний договір повинен укладатися відносно будь-яких творів – як необнародуваних, так і оприлюднених» [8, с. 274]. С.А. Барішев, аналізуючи питання, що стосуються постановочного договору, пише: «...у сучасному законодавстві відсутнє положення, що забороняло б висновок авторського договору на вже оприлюднений твір <...> право на публічне виконання твору шляхом постановки на сцені можуть передавати тільки за авторським договором. Отже, видовищна організація зобов'язана укласти авторський договір з автором даного твору незалежно від того, чи було воно оприлюднено яким-небудь образом чи ні» [3, с. 69–70].

Висновки. На підставі викладеного можна зробити висновки про те, що постановочний договір є видом авторського договору, що кваліфікується за критерієм – спосіб використання. Постановочний договір може бути авторським договором уже на готові твори або твір, створений за замовленням. Зроблено висновок про те, що предметом постановочного договору є право публічного виконання, а об'єктом варто вважати саму постановку. Установлено, що для даного виду авторського договору не є характерним така ознака, як необхідна кількість осіб, чисельність яких дозволяє зробити висновок про можливість реалізації права публічного виконання твору. Пропонуємо розглядати постановочний договір як договір про передачу автором, що належить йому права публічного виконання будь-якого виду постановки (драматична, музично-драматична й т.д.) особі (фізична або юридична), що зобов'язується реалізувати у встановлений строк і за обумовлену плату публічне виконання твору.

Список літератури:

1. Закон України “Про внесення змін до закону України “Про авторське право й суміжні права» від 11 липня 2001 №2627-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page4> (дата звернення 05.01.2019).
2. Антимонов Б.С., Флейшиц Е.А. Авторское право. М.: Госюриздат, 1957. 278с.
3. Барышев С.А. Авторский договор в гражданском праве России, Франции и Швейцарии (сравнительно-правовой анализ): дис канд. юрид. наук: 12.00.03. Казань, 2002. 212 с.
4. Дюма Р. Литературная и художественная собственность. Авторское право Франции. М.: Международные отношения, 1989. 336с.
5. Зильберштейн Н.Л. Авторское право на музыкальные произведения. М.: Советский композитор, 1960. 188 с.
6. Корецкий В.И. Авторские правоотношения в СССР. Сталинабад, 1959. 371 с.
7. Липчик Д. Авторское право и смежные права. М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. 788 с.
8. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учебник. М.: Проспект, 2004. 752 с.

Yablokova O.I. PERFORMANCE CONTRACT AS A TYPE OF COPYRIGHT AGREEMENT

The article deals with issues relating to the definition of the legal nature of the production contract. Neither in the Civil Code of Ukraine, nor in the Law of Ukraine “On Copyright and Related Rights” there is no definition of the performance contract. In the legal literature there are some theoretical approaches to the establishment of the essence of this type of contract. Attention is paid that the performance contract is a type of copyright agreement. This type of contract has common features of the author’s contract, as well as signs that are characteristic only of the performance contract. It is noted that the main feature of the production contract is its subject, i.e. those powers that are transferred from the creator of the work to the user. Such authority is “public performance”. It has been established that the Law of Ukraine “On Copyright and Related Rights” determines that public performance is a representation with the consent of copyright subjects through recitation, playing, singing, dancing and using other methods both directly and using any devices in places where persons who do not belong to the family or close friends of this family are present or may be present. The article states that public performance is realized through the production. In addition, this paper examines the question of the number of viewers, in which it will not be considered that the authority to perform a performance in public has been exercised.

The article addressed the issue of the similarity of the legal nature of the production contract and the publishing contract. It was found that both types of copyright agreement can be classified according to the completeness of the work or the need to create it. In other words, both the production contract and the publishing contract can be an order contract and a contract for a finished work.

It is determined that the production contract is concluded in relation to both published and unpublished works. This is manifested in the fact that the entertainment organization is obliged to conclude an author's agreement with the creator of the work, regardless of whether it was made public or not.

Key words: *author's agreement, performance agreement, work, public performance, statement.*